

עליית הנוער

נהוג לחשוב עליהם שהם באים ממדינות חזקות וממשפחות עשירות, אבל צעירים רבים שעלו בשנים האחרונות מארה"ב ומצרפת מתקשים להיקלט בחברה הישראלית. התוצאה: תחושת תלישות, נשירה מהלימודים, וגם הידרדרות לסמים ולאכזהול

אחד שמקשה על ההתערות בחברה. התופעה הזו צפויה להתעצם כעת – עשרות אלפי עולים צפויים להגיע בשנים הקרובות מצרפת. ארגוני הקליטה אינם יכולים לסייע לכולם, והעובדה האת עשויה ליצור עוד ועוד צעירים במצוקה. רק בשנת 2014 עלו לישראל 7,000 עולים מצרפת, כ־1,000 נרשמו במוסדות הלימוד של החינוך הממלכתי־יתד, רבר יציצ עומט על המערכת.

הקירות של מרכז 'צומת' בירושלים מוכוּסם בצעירים ובכיתובים שונים, לרוב בשפה האנגלית. יש במקום חדר טיפול, ספות, ואפילו שק אגרוף שמויעד להוצאת אגרסיות. במטבח יכולים הצעירים להכין לעצמם כוסות קפה או לרכסם בסיקורטיים. "אנחנו בכונה לא ממש מבשלים כאן אוכל", אומרת סאקסינהלברג. "חשוב לנו שהם יבינו שזה לא בית, ושחשוב מאוד ללכת הביתה". הנערים והנערות במקום עובדים עם מרפא בעיסוק שמסייע להם לצייר או ליצור, והרבר ניכר בתפאורה של הדיהה המרווחת. יש ב'צומת' גם חדר עם בגדים. המיועד לכאלה שלא גרים בבית, חוקקים ללבוש לחורף או לקיץ.

"אנחנו עובדים עם צעירים בגילאי 15'22", מספרת סאקסינהלברג בחדר הצוות השקט והסגור. "רובם ילדים של עולים שגדלו כאן רוב החיים, ובתקופות מסוימות יש גם תלמידי ישיבה שהגיעו לישראל לזמן קצוב". אך עיקר העבודה היא עם אותם ילדי עולים. ייתכן שהלקם נולדו להורים שעלו ארצה כשהיו ילדים, אך משהו במעבר הקיצוני הזה גרם להם לבעיות קליטה או השתלבות בחברה הישראלית. "הם לא מרגישים 100 אחוז ישראלים, אבל מצד שני גם לא 100 אחוז אמריקנים", היא מסבירה את התופעה. "צעיר יכול להיות גם למשפחת עולים, שאפילו נולד פה, אבל ייתכן שיש עוד בעיות במשפחה או בבית שגורמים לקליטה שלו להיות מורכבת יותר".

סאקסינהלברג מציינת כי ישנם סוגים שונים של השלכות על אותם ילדי עולם, אך מרגישה שרובו מדובר במשפחות שכבר יש להן בעיות, והעלייה לארץ רק העצימה אותן. "בעיות נפשיות, עוני, התעללות פיזית או התעללות מינית, סמים, לעתים גם בקרב ההורים", היא אומרת. היא עלתה לישראל בעצמה, ולא חושבת שיש סיבה להפסיק לעלות, אך אומרת כי לעתים יש משפחות שעולות "מהסיבות האל נכונות". "הרבה משפחות החליטו לעזוב את החיים שלהן לא משתלבים במוסדות החינוך הישראליים", מסבירה סאקסי בחו"ל מאחור, כי לא היה להן טוב, אבל הן לא מבינות שהחיים בישראל יכולים להיות קשים יותר".

רבים מהצעירים שבילו במרכז 'צומת' באותו ערב, לא לומדים כאן לקראת בגרות, אלא עושים את מבחני הבגרות האמריקניים GED, ומקבלים כאן שיעורי עוד תמורת דמי צגינות של חמישה שקלים לשיעור. "הרבה מילידי העולים לא משתלבים במוסדות החינוך הישראליים", מסבירה סאקסי הגלברג, "ולכן לומדים לקראת הבגרות בארה"ב, גם אם הם עלו בגיל עשר. לעתים הם פשוט מסתדרים טוב יותר עם השפה האנגלית".

העלייה היא לא הבעיה

סאקסינהלברג עוברת ב'צומת' כבר שש שנים, ורבים מהצעירים בעיר מכירים אותה. "אני מכירה גם כאלה שהיו ברחוב תיכון, וכיום השתקמו. כיה גדול לראות את ההתפתחות שלהם", היא אומרת. כשהיא מוסתבת עם עמיתיה במרכז העיר בין בני הנוער, היא מחלקת קודם כול כרטיסי ביקור אישיים שלה, או של המרכז, "שידעו שהוא קיים". במקביל היא מסייעת לצעירים שהלקים לא מתגתת מר"א ועורתי לכמה למצוא מחסה", היא מספרת. "המספר שלי שמור אצל ה'קליינטים' שלי, והם יכולים

לצמחיה אין עשר לנחמה

אביגיל וובו: "לרבים מהצעירים יש משבר זהות וחוסר תחושת שייכות. הם לא מרגישים חלק. עברתי מהם לא יודעים אם הם יותר אמריקנים או יותר ישראלים"

איתן שפירו: "כשאתה עובר שינוי כזה מהותי, במיוחד בגיל ההתבגרות, אתה אומר לעצמך, עברתי מספיק שינוי. גם להשתלב בחברה הישראלית? זה קשה. הרבה מהם, כמו המשפחה שלי, גרים בקהילות שרוב המשפחות שם אמריקניות. זה מאוד נוח. אם הם יעשו צבא זה מול. אחרת, לצרענו, הם עלולים לחזור לארה"ב. זה הזמן לפעול לחבר אותם לתרבות ולחברה הישראלית."

אותם לאחר מכן הופכים להיות פרודוקטיביים, חברים בקהילה, עוברים, מתחתנים ושוברים לעצמם דירה", אמר ששון. "אנחנו ק' החיים' שלהם, הסיכוי היחיד שלהם לצאת מהמשבר ולהשתלב בחברה".

לפעמים העלייה מעצימה קשיים קודמים. כיכר קראק" בירושלים. אילוסטרציה

ליווי בתנועה

אל תטעו, לא כל ילדי העולים נמצאים במצבי מצוקה, אך אין ספק שהעלייה לארץ יכולה להעצים אותם. ארגון נוסף שעובר עם צעירים עולים, ומנסה למנוע מהם להגיע למצבי קיצון כמו שעוסקים בהם ב'צומת', הוא תנועת בני עקיבא. התנועה גילתה בשנים האחרונות כי עולים רבים, שאחזו ניכר מזהם אף היו חברים בתנועה בצפון אמריקה או בצרפת, מגיעים לישראל וילדיהם לא משתלבים בתנועה ובחברה הישראלית. לפני ארבע שנים הוקמה תוכנית 'עמישב', בשיתוף הרשויות המקומיות וארגון 'עמי' המסייע לעולים מצרפת. מטרת התוכנית היא לסייע בקליטה ובהשתלבות של העולים החדשים ממדינות דוברות אנגלית וצרפתית. אביגיל וובו (שפיגלמן), בת לעולים מצפון אמריקה שהקימה את התוכנית, מספרת כי "אנחנו לא מקימים סניפים מיוחדים לאמריקנים או לצרפתים, אלא משלבים אותם בתנועה בליווי צמוד. בכל מקום שמתקיימת בו תוכנית 'עמישב', יש רכות בסניף שמכרזת את השפה – צרפתית או אנגלית – כדי להנגיש את התנועה להורים".

למה נוצר צורך בפרייקט?

"הייתי קומונירית ביישוב כשמונאים (שבו יש ריכוז אנגלוסקסי גבוה במיוחד, צ"ק), וראיתי שילדי העולים לא מגיעים לסניף. המה הורים ומתכנים פנו אליי בניסיון לשלב אותם. שמתי לב שלא רק שהם לא משתלבים בסניף, אלא גם בחברה. הם ספר רבים פנו במקביל לבני עקיבא בבקשה לסייע לילידי העולם להשתלב באופן לא פורמלי. הדי ברגע שיהיה לאותו עולה צעיר ביטחון עצמי וחברים סביבו, זה גם יסייע לו בלימודים".

איך מזהים ילדים במצבים כאלה?

"לרבים מהם יש משבר זהות וחוסר תחושת שייכות. למשל, הם לא רוצים ללכת לטיולים שנתיים, יש להם ביטחון עצמי נמוך מאוד, הם לא מרגישים חלק. הרבה מהם לא יודעים אם הם יותר אמריקנים או יותר ישראלים. כסופו של דבר הם יוצאים קיחים מכאן ומכאן. לכן הם נכנסים לתוך בועה או חממה ומנסים להגן על עצמם, כי החברה לא קולטת".

בנושא השימוש בסמים היא אומרת כי "כל בן נוער שלא מרגיש שייכות יחפש את זה במקום אחר. אבל אם הוא שייך לקבוצה נורמטיבית של בני גילו, המצב יהיה טוב יותר. הרבה פעמים החברה הישראלית נתנת להם הרגשה ש'אתה לא שייך לפה', וחוסר תחושת השייכות משגע אותם. הרבה צעירים אמרים לי, 'היינו מתים ללכת לטיול שנתן, אבל אנחנו לא בטוחים שנוכל לעמוד בה'. מדובר בחבר'ה שגרלו או נולדו פה, אבל עדיין, תחושת הקשר לאמריקה או לצרפת מופיעה עליהם. זה אפילו משיפע על איפה הם ירצו לשרת בצבא או בשירות לאומי. ברגע שהם מקבלים ביטחון, הם פתאום פורחים, ולזה אנחנו שואפים בפעילות שלנו".

בתנועה אף הקימו את 'אולפן בני עקיבא' במטרה לצמצם פערים תרבותיים, ומלמדים שם את העולים הצעירים מושגים בסיסיים על התרבות הישראלית. "אנחנו מלמדים אותם סיפורים כמו 'אליעזר והגור', ומחברים אותם ל'מורל' ולשירים של התנועה", אומרת וובו. "הם לומדים על מקומות בארץ ישראל ומקבלים השלמה על סיפורי ילדים ושירי ארץ ישראל הישנה".

איתן שפירו (17) מרעננה, הוא אחד הבוגרים הראשונים של 'עמישב'. הוא נולד בישראל, וגרל בקהילת בית הכנסת 'אוהל ארי' בעיר, שבו חברים בעיקר עולים ממדינות דוברות אנגלית. השפה השלטת במקום היא אנגלית, ושפירו גדל ללא צורך לרבר עברית. "כשהייתי צעיר יותר הלכתי לבני עקיבא, אבל לאחר מכן עזבתי", הוא מספר. "אנחנו גרים בשכונה של האמריקנים, ותכלס ממש מפתה בשבת בצהריים להיות בבית של חבר, שם מדברים ומשחקים באנגלית". לקראת התיכון פנו אליו נציגים מהסניף, שהחליטו לפנות לבני נוער ולנסות להביא אותם לפעילות התנועה. "מהר מאוד נקשרתי לשבט", הוא מספר. "הם היו פתוחים מאוד. נשארתי בסניף והתחלתי להרדיף. לקראת סוף ההדרכה הסבירה לי המדריכה שבעצם הייתי, ללא ידיעתי, חלק מתוכנית 'עמישב' שנועדה לקדם עולים חדשים ולהוציא אותם מהבועות שהם נמצאים בהן. זה מצא חן בעיניי ולכן בנוסף להדרכה הרגילה, הפכתי להיות מעין מרדף לעולים החדשים בסניף. כל אחד מאיתנו קיבל רשימת הניכים אמריקנים וצרפתים והתבקש להיות איתם בקשר".

מת זו ה'ברועה' שאתה מדבר עליה?
"כשאתה עובר שינוי כזה מהותי, במיוחד באמצע גיל ההתבגרות, עובר מהמרחב המוגן בארה"ב ובא לארץ, אתה אומר לעצמך, מספיק שינוי עברתי. גם להשתלב בחברה הישראלית? זה קשה. הרבה מהם, כמו המשפחה שלי, גרים בקהילות שרוב המשפחות שם אמריקניות. זה מאוד נוח. אם הם יעשו צבא זה מול. אחרת, לצרענו, הם עלולים לחזור לארה"ב. זה הזמן לפעול לחבר אותם לתרבות ולחברה הישראלית".

"נקודת המוצא של הדיון צריכה להיות הערכה עצומה לעולים", אמר יונה גודמן, המנהל החינוכי של רשת ישיבות ואולפנות בני עקיבא. גודמן עצמו עלה עם הוריו מארה"ב, כשהיה תלמיד בבית הספר היסודי. "חוף החוף הגדול של עלייה וישיבת ציון, איני יודע כמה מאיתנו היו מסוגלים לקום, באמצע החיים, להוציא את הילדים מבתי הספר, להתפטר מהעבודה, למכור את הרכוש ואת הבית ולקוות שיהיה טוב בצד השני של כדור הארץ. צריך להצדיע לכל מי שחבר בעלייה, לבקש להתקרב אליו כדי ללמוד ממנו פק במסידות נפש, ורק אז לקיים את הדיון, מתוך כבוד והערכה. "על גבי זה, אכן יש משפחת של עולים שחות קשיים משמעותיים בחינוך ילדיהן. ראשית, ישנם קשיים הקשורים בילד עצמו. לעתים הוא לא נקלט בחברה. לעתים הוא אינו מסתדר בבית הספר ולא משתלב בתנועת הנוער. רבים עולים להתליך אינו מצליח ממוצפה, כשהילד יצוב ומתחברים רק עם מעורר קשיים עצומים – הן לילד והן להוריו.

"להורים יש גם קשיים משלהם: קושי ללמוד את השפה או קושי למצוא עבודה, ואלו שואבים אנרגיות במידה שמקשה עליהם להשקיע, בנוסף, את הורש כדי לסייע לילדיהם בקליטתם. יש הורים שלא נקלטו בחברה הישראלית, והם ממשכינים להשתתף רק לחברה של עולים כמותם, וכתוצאה להיות אף ילדיהם נשאבים לתברה הזו ומתחברים רק עם ילדי עולים. יש קהילות שהעולים החיים בהן טוענים שהם מכונסים בתוך עצמם, כי הישראלים לא קולטים אותם. ואילו הישראלים מתלוננים שהעולים מסתגרים".

אי מה עושיהם?

"לכולנו יש תפקיד. לא די לתמוך בעלייה. צריך לתמוך גם בעולים. עלינו להבין שקליטתם המוצלחת של העולים תלויה גם בנו. ראוי להזמין אותם לארוחות, להתכר אליהם במוכן הפשוט של המילה. אגב, חשוב לא פחות להסכים להיות מזומן לארוחה. מצב שבו רק עם מוזמנים להתארח מעמיד אותם בעמדה של מסכנים ונוקיים, והם מנש לא. אלו אנשים אידיאליסטים, אף את תרבותם קצת שונה, ואנו והקהילה יכולים רק להדווחים אם נשכיל לקלוט אותם בתוכנו באמת. יש משהו תמוה בעמדיה שלנו מנגד, כשבהזמנך נדבר על משפחת הילדו שלא הצליחה להיילקט. בואי נעזור לה להיקלט, ונצטרף למשימת הדור". ●